

Eten en (niet) gegeten worden

Lesdoel: Tekstbegrip vergroten door interactie over oplossingsmethoden bij het beantwoorden van (meerkeuze)vragen. Tevens leren en herhalen de kinderen een aantal leesbegrippen zoals: globaal lezen, titel, illustratie, nauwkeurig lezen, zoekend lezen, relatie/verband tussen twee zinnen, voorbeeld, oorzaak, gevolg, tegengesteld, alinea, terug lezen, verder lezen, signaalwoord, verwijzwoord, kopje, hoofdgedachte, voorkennis gebruiken, tegenstelling, schrijftaal, spreektaal, synoniem, letterlijk, samenvatting, mening, slot, conclusie, soort tekst, informatieve tekst, instructieve tekst, recept, gebruiksaanwijzing, betogende tekst, argumenten, verhalende tekst, hoofdpersonen.

Lesonderdelen

1. Stillezen van de tekst (5-10 min.)
2. Vragen beantwoorden (35-40 min.)

Benodigheden

Oefentekst 1 *Eten en (niet) gegeten worden* met vragen (kopieerbladen voor de kinderen). Kopieer het verhaal los van de vragen zodat de kinderen hun blad niet steeds hoeven om te draaien bij het invullen.

1. Start**Lesdoel bespreken (1 min.)**

Jullie gaan vandaag een tekst lezen en daarna vragen beantwoorden. Die vragen gaan we samen maken. Zo leer je hoe je dat soort vragen het beste kunt maken. Bij sommige vragen kunnen we de strategieën gebruiken die we geleerd hebben. We doen dat uit ons hoofd, zonder strategiekaart en zonder strategieformulieren. Je mag wel naar de pictokaarten aan de muur kijken.

2. Zelfstandig de tekst lezen (5-10 min.)

Deel de teksten en de vragen uit.

Globaal lezen

Instructie: *Kijk even 1 minuut naar de tekst. Bekijk de hele tekst **globaal**. Bekijk de **titel**, de **illustratie**, de eerste en laatste zin.*

Na 1 minuut zegt u: *Jullie kunnen nu wel voorspellen waar de tekst over gaat (**strategie 0**). En misschien weet je iets over het onderwerp (**strategie 1, Dit doet me denken aan ...**).*

Nauwkeurig lezen

Instructie: *Je gaat nu de tekst goed lezen, **nauwkeurig**. Belangrijk is dat jullie heel goed nadenken bij het lezen. Wat moet je doen als je een moeilijk stukje tegenkomt? Ja, **strategie 2**: het stukje wat langzamer lezen. Als je een stukje dan nog niet begrijpt, lees je verder. Want je moet er ook niet te lang over doen.*

Vraag na het lezen: *Wie vond het een moeilijke tekst? ...*

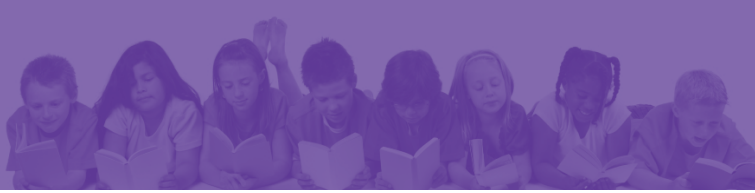
Ja, dat is het ook wel. Maar daar moet je niet van schrikken. Het is niet erg als je nog niet alles helemaal begrijpt. Heel vaak kun je toch wel de vragen beantwoorden ook al snap je niet alles. Dus niet in paniek raken bij een moeilijke tekst. Gewoon proberen, dan kom je een heel eind.

3. Vragen beantwoorden bij de tekst (35-50 min.)

Instructie: *Jullie gaan nu de vragen maken. De vragen gaan vaak over een kort stukje in de tekst. Je moet bij het beantwoorden van de vragen dus **zoekend lezen**: je zoekt in de tekst naar het antwoord. Het is dus niet meer nodig om de tekst weer helemaal te lezen. Je zoekt alleen naar de plaats waar het antwoord staat.*

Om te voorkomen dat het maken en bespreken van de vragen te eentonig wordt, kunt u (binnen één les of tussen verschillende lessen) variëren in de manier waarop u de vragen behandelt. Er zijn diverse mogelijkheden:

1. De kinderen maken zelfstandig opdracht 1 en kijken daarna in tweetallen of in groepjes of ze hetzelfde

- antwoord hebben. Ze mogen overleggen en verbeteren. Zo leren ze van elkaar oplossingsmethoden. Bespreek daarna klassikaal het antwoord. Vervolgens gaan de kinderen verder met opdracht 2. Enzovoort.
- Als bij 1, maar nu maken de kinderen in tweetallen eerst alle vragen en u bespreekt deze in één keer na.
 - De kinderen maken zelfstandig opdracht 1. U bespreekt deze meteen na. Vervolgens maken ze opdracht 2. Enzovoort.
 - De kinderen overleggen in groepjes van drie of vier leerlingen wat het goede antwoord is, waarbij ze leren van elkaars oplossingsmethoden. U bespreekt het antwoord meteen na. Zo behandelt u alle vragen.
 - Mogelijkheid 4 kan ook in wedstrijdvorm. Voorwaarde is dan dat de kinderen in heterogene, ongeveer even sterke groepjes zitten. U nummert de kinderen in elk groepje van 1 t/m 4. Per groep hebben de kinderen een A-, B-, C-, D- en E-kaartje. Per vraag overleggen de kinderen een paar minuten (zet de timer!). Zorg ervoor dat alle groepsleden betrokken worden bij het bepalen van het antwoord; laat de voorzitter van de groep iedereen een beurt geven. Meeste stemmen tellen. Als de tijd om is, noemt u een groepsnummer, bijvoorbeeld 4, en alle kinderen met nummer 4 steken direct het kaartje met het antwoord van hun groep omhoog. Als het antwoord goed is, heeft de groep 1 punt verdiend. U houdt de score bij op het bord. Daarna bespreekt u met de kinderen het antwoord met behulp van onderstaande instructie. Bij de volgende vraag noemt u weer een ander nummer die het antwoord voor de groep mag geven. Enzovoort. De groep die aan het eind de meeste punten heeft, is winnaar.

Bij de nabespreking is het mogelijk om te differentiëren. U kunt bijvoorbeeld beslissen dat kinderen met een zeer hoge score op begrijpend lezen niet of slechts ten dele aanwezig zijn bij de nabespreking. De allerzwakste lezers kunnen eventueel in een klein groepje onder begeleiding de vragen oefenen en nabespreken.

Besteed aandacht aan het proces: Vraag bij de nabespreking wat de kinderen gedaan hebben om het juiste antwoord te vinden en leg indien nodig uit wat ze hadden kunnen doen. U kunt hierbij gebruik maken van de uitleg bij de vragen hierna. Hierbij komen ook belangrijke leesbegrippen aan de orde.

4. Instructie bij de vragen van oefentekst 1

- Wat hebben deze twee zinnen met elkaar te maken? Ofwel: wat is de **relatie (het verband) tussen deze twee zinnen**? We gaan beide zinnen eens lezen. Zonder naar de antwoorden te kijken, probeer ik in mijn eigen woorden te vertellen welke relatie er is tussen de twee teksten. In de eerste zin wordt gezegd dat kikkers de meest onwaarschijnlijke kleuren hebben. In de zin daarna worden enkele **voorbeelden** van kleuren genoemd die de kikker kan hebben. Nu kijken we naar de antwoorden. Antwoord B moet het juiste antwoord zijn: de tweede zin geeft immers voorbeelden van kleuren die de kikkers waarover in de eerste zin wordt gesproken, kunnen hebben. Ik weet eigenlijk al zeker dat dit het juiste antwoord is. Toch kijk ik nog even naar de andere antwoorden. De ene zin is niet de **oorzaak** of het **gevolg** van de andere zin. En de zinnen zijn ook niet **tegengesteld** aan elkaar. Nu weet ik het helemaal zeker, antwoord B is het juiste antwoord.*
(Antwoord B: Zin 2 geeft voorbeelden bij zin 1.)
- Welk woord past het best op plaats 1? We lezen eerst de hele zin. Er staat 'pas op!'. Het moet dus om iets gevaarlijks gaan. We proberen alle antwoorden in te vullen en dan kijken we of we een begrijpelijke zin krijgen (**strategie 2, Begrijp ik wat ik lees?**). Soms kun je bepalen of een woord in de zin hoort, omdat andere woorden niet in de zin passen. In dit geval passen alle woorden in de zin. Maar welk antwoord is hier het juiste? Als we de **alinea** nog een keer lezen, dan weten we dat het goede antwoord 'giftig' moet zijn; daar moeten de dieren voor oppassen!*
(Antwoord C: giftig).
- Waar past deze zin het best? 'Zo gevaarlijk is dat gif dus'. Hier moeten we **strategie 2** gebruiken (**Begrijp ik wat ik lees?**). Want we moeten die zin ergens toevoegen waar het goed past; het moet een logisch, begrijpelijk stukje worden. Als ik die zin lees, verwacht ik dat de zinnen daarvóór iets zullen zeggen over hoe gevaarlijk het gif is. We zetten de zin achter elke mogelijkheid. Eigenlijk zijn er twee mogelijkheden waar deze zin goed achter kan: achter antwoord A en antwoord D. Het beste antwoord is antwoord D: dat indianen de gifkikkers heel voorzichtig vangen geeft al aan dat je voorzichtig met deze dieren moet zijn, maar dat een vogel of een aap direct verlamd raken wanneer ze geraakt worden met een gifprij, laat zien hoe enorm gevaarlijk het gif is! Je ziet hoe belangrijk het is om altijd alle antwoordmogelijkheden te bekijken en pas na goed nadenken te beslissen welk antwoord je geeft.*
(Antwoord D: Achter: "... naar beneden" (r. 11))

4. Wat betekent 'gedaanteverwisseling'? Als je het woord 'gedaanteverwisseling' kent, kun je het antwoord meteen invullen. Als je het niet weet, kun je **strategie 3** gebruiken (**Woorden leren uit de tekst**). We kunnen een stukje **terug lezen** en **verder lezen**. Het woord bestaat uit twee losse woorden 'gedaante' en 'verwisseling'. Wat gebeurt er met de gifkikker? Hij leeft eerst in het water, dan maakt hij een gedaanteverwisseling door en dan kan hij ook op het land leven. Het lijkt wel alsof de gifkikker verandert. Zou dat 'verwisseling' zijn, dat hij verandert? We bekijken de antwoorden. Antwoord A en antwoord D vallen af. De gifkikker verandert, maar wat betekent 'gedaante'? Verandert hij nu van karakter (hoe hij doet) of verandert hij van uiterlijk (hoe hij eruit ziet)? Ik denk dat zijn uiterlijk verandert. Dat lijkt me het meest logisch: doordat je uiterlijk verandert, kun je opeens in plaats van in het water op het land leven. Om er zeker van te zijn lees ik de **alinea** waarin het woord 'gedaanteverwisseling' staat nog een keer. Hier staat dat gifkikkers als ze jong zijn lijken op vissen, maar dat ze later lijken op viervoeters. Dat zijn allemaal uiterlijke kenmerken. Het moet dus wel gaan om een verandering van het uiterlijk. Het goede antwoord is antwoord C.

(Antwoord C : verandering van uiterlijk)

5. Zoek de eerste zin. Hier staat een kort verhaaltje. De zinnen staan door elkaar. We zoeken de beginzin. We zoeken de zin waarin wordt verteld om wie en wat het gaat. Er moeten geen woorden inzitten die naar een eerdere zin verwijzen. Zo zijn zinnen met een **signaalwoord** of een **verwijswoord** die naar een vorige zin verwijzen, geen goede beginzinnen. De zinnen A, B en C zijn geen goede beginzinnen. Daar staan verwijswoorden in. Zien jullie welke? ... (ze, dat, ze). Dan blijven er nog zinnen over: D en E. Maar, ook in zin E zie ik een verwijswoord. Hier staat namelijk 'zo'n'. En 'zo'n' wil zeggen dat er in een eerdere zin al iets over (in dit geval het terrarium) is gezegd. Dan blijft er één antwoord over: D. Wie kan nu het hele verhaaltje in de goede volgorde zetten?

(Antwoord D: Gifkikkers leven niet in het wild in Nederland.)

6. Welke **kopje** zou het best boven deze alinea passen? Lees de betreffende **alinea** voor. Welk kopje past het best bij deze alinea, met andere woorden: waar gaat dit stukje vooral over? Wat is eigenlijk de **hoofdgedachte** van dit stukje (**strategie 6**)? Gaat het vooral over de geboorte van de gifkikker (antwoord A)? Over de ontwikkeling van de gifkikker (antwoord B)? Over viervoeters (antwoord C)? Of over kikkervisjes (antwoord D)?
Over de geboorte van de gifkikker wordt in deze alinea niets gezegd. Er wordt wel wat gezegd over viervoeters en kikkervisjes. Maar dit zijn details. De titel moet aangeven waar het hele stuk over gaat, en dat gaat over de ontwikkeling van de gifkikker.

(Antwoord B: De ontwikkeling van de gifkikker)

7. Wat is een 'bootsmannetje'? Als je het woord al kent, kun je het goede antwoord meteen invullen. Als je de betekenis van het woord niet weet, kun je **strategie 3** gebruiken (**Woorden leren uit de tekst**). Je leest dan de tekst ervóór en erna om te kijken of je achter de betekenis kunt komen. Je kunt daarnaast ook kijken of je bekende stukken in het woord ziet. Ik zie het woord 'boot' en het woord 'mannetje'. Zou het gaan over een mannetje op een boot? Dat zou eigenlijk vreemd zijn, de tekst gaat over gifkikkers! We lezen de tekst ervoor en erna. In de zin ervoor staat dat sommige soorten alleen diertjes eten die op het wateroppervlak leven en dan worden er (tussen haakjes) een paar voorbeelden gegeven: zoals schrijvertjes, muggenlarven en bootsmannetjes. Wat weet je nu? ... Dat bootsmannetjes op het wateroppervlak leven. Welk antwoord past daarbij? ... Dat is antwoord C.

(Antwoord C: Een diertje dat op het wateroppervlak leeft)

8. Welk woord past het best op plaats 2? Om daar achter te komen, vullen we alle woorden één voor één in en dan kijken we of er een begrijpelijke zin ontstaat (**strategie 2: Begrijp ik wat ik lees?**). Hoe zouden gifkikkers heten die hun eigen kikkervisjes opeten? Geen planteneters, onderwaterdieren of ongevaarlijk, maar kannibalen. Toevallig ken ik dit woord: ik heb pas nog in de krant gelezen dat er een man was die mensenvlees at. Die noemden ze ook een kannibaal! Hebben jullie ook wel eens gehoord van een kannibaal? ... Je kunt dus ook je **voorkennis gebruiken** om een vraag te beantwoorden (**strategie 1, Dit doet me denken aan ...**).

(Antwoord B: kannibalen)

9. 'Daar zijn ze dan heel voorzichtig mee.' Waar past deze zin het best? De tekst gaat over gifkikkers, dus die 'ze' zullen de gifkikkers wel zijn. Ik vraag me af waar de gifkikkers heel voorzichtig mee zijn. Ik zet de zin achter de verschillende regels. Antwoord A past niet: er staat dat ze paren met hun soortgenoot of dat ze ze weggagen. Je kunt dus niet zeggen dat ze daar heel voorzichtig mee zijn! Antwoord B zou wel kunnen: ik kan me voorstellen dat ze heel voorzichtig zijn met hun eieren, zeker als de gifkikkers er maar heel weinig leggen. Als ik

de zin plaats achter antwoord C loopt het verhaal niet zo goed. Als ik antwoord D achter de zin zet, klopt dat niet. Er staat dat ze vele eieren achterlaten; dat klinkt niet alsof ze daar voorzichtig mee zijn! Het juiste antwoord is B.

(Antwoord B: Achter: "... weinig eieren." (r. 24))

10. In de zin staat maar liefst drie keer het woord 'ze'. Waar verwijzen de eerste, tweede en derde 'ze' naar in deze zin? 'Ze' is een **verwijswoord**. Een verwijswoord verwijst meestal naar iets wat al eerder genoemd is. Je moet dus eerst kijken in het stukje ervoor. Soms staat het ook in het stukje erna. Bij deze vraag moeten we dus niet alleen bepalen waar de eerste 'ze' in deze zin naar verwijst, maar moeten we ook aangeven waar de tweede en derde 'ze' voor staan. U leest de zin ervoor en de zin waar de vraag over gaat. De eerste 'ze' staat voor de gifkickers, de tweede 'ze' staat voor de eieren en de derde 'ze' staat voor de kikkervisjes. Antwoord A is dus juist.

(Antwoord A: gifkickers, eieren, kikkervisjes)

11. Waar duidt het woord 'echter' in regel 27 op? 'Echter' is een **signaalwoord**. Een signaalwoord wil je een signaal geven; een signaalwoord vertelt je wat er gaat komen. Wat komt er meestal na het woord 'echter'? ... Een **tegenstelling**. 'Echter' is **schrijftaal**. In **spreektaal** gebruiken wij vaak het woord 'maar', dat is een **synoniem** voor 'echter'. Ook het woord 'maar' geeft aan dat er een tegenstelling komt. Welk antwoord past daarbij? ... Antwoord A. Wat is de tegenstelling in deze tekst? ... In de regel ervoor staat dat de jongen moeten proberen te overleven. In de zin daarna staat dat dat niet altijd lukt: ze vallen ten prooi aan vissen en andere dieren. Ze overleven dus niet altijd.

(Antwoord A: Dat er een tegenstelling volgt.)

12. Zoek de laatste zin. Bij dit soort vragen staat vaak: Zoek de eerste zin. Maar hier staat laatste. **Lees** de vraag dus altijd **nauwkeurig**. Het zoeken van de laatste zin is moeilijker dan het bepalen van de eerste zin. Nu moet je eigenlijk het hele verhaaltje in de goede volgorde zetten om bij de laatste zin te komen. We gaan dus eerst op zoek naar de beginzin. We zoeken de zin waarin wordt verteld om wie en wat het gaat. Zin B en E bevatten een **verwijswoord** (het). Maar ook bij antwoord A en D is niet duidelijk op welk dier de beschrijving 'het dier' en 'het beestje' slaat. Dat kan de beginzin dus ook niet zijn. De zin bij antwoord B begint met 'eerst', een **signaalwoord**. Dan moet antwoord C de beginzin zijn. Daar staat genoemd over welk dier het verhaaltje gaat, namelijk de kikker. Maar hoe gaat het verhaaltje verder? We moeten er een begrijpelijk verhaaltje van maken (**strategie 2, Begrijp ik wat ik lees?**). Het verhaal begint met antwoord C. Dan wordt uitgelegd waarom de kikker een heel rare jeugd heeft; hij wordt geboren in het water (A), eerst zwemt het wekenlang rond als een visje (B), dan krijgt het langzamerhand pootjes (E) en vervolgens verliest het beestje ook nog zijn staart (D). Zin D is dus de laatste zin.

(Antwoord D: En vervolgens verliest het beestje ook nog zijn staart.)

13. Wat is een 'schutkleur'? Als je het woord 'schutkleur' kent, kun je het antwoord meteen invullen. Als je het niet weet, kun je **strategie 3** gebruiken (**Woorden leren uit de tekst**). Het woord 'schutkleur' bevat twee woorden: 'schut' en 'kleur'. Het woord 'kleur' ken ik natuurlijk wel. Ik weet niet wat 'schut' betekent. Als we de tekst ervoor en erna lezen, helpt ons dat dan? ... Ja, dat helpt ons zeker! Sommige gifkickers hebben geen felle kleuren, maar een schutkleur waarmee ze niet opvallen. Een schutkleur is dus een kleur waarmee je niet opvalt. Dat moet antwoord C zijn: een onopvallende kleur. Zo'n schutkleur beschermt je tegen andere dieren; die zien je niet.

(Antwoord C: een onopvallende kleur)

14. Wat bedoelt de schrijver met het woord 'hen'? 'Hen' is een **verwijswoord**. Een verwijswoord verwijst meestal naar iets wat eerder in de tekst genoemd is. We lezen de zin met 'hen' erin nog een keer en bekijken de antwoorden. Het gaat hier niet om vijanden, want dan zouden vijanden niet bij vijanden in de buurt komen. Dat klinkt een beetje vreemd. Zou het nu gaan om kleinere gifkickers (antwoord B)? Dat klinkt ook niet logisch. Antwoord C: soorten die veel groter zijn. Ook dat antwoord klopt niet. Hier gaat het juist over andere soorten, die grotere soorten stonden in de regel dáárvoor. Gaat het dan om kikkers die stinken (antwoord D). Ik zie dat niet **letterlijk** staan. Maar er staat wel 'soorten die een vieze geur verspreiden'. Dat betekent ongeveer hetzelfde. Het moet dus antwoord D zijn.

(Antwoord D: kikkers die stinken)

15. Wat vertelt het woord 'kortom' je? 'Kortom' is een **signaalwoord**. Wat zou dit signaalwoord je willen vertellen? ... Je kunt in plaats van 'kortom' ook zeggen 'in het kort', of 'kort gezegd'. 'Kortom' wil dus zeggen dat er iets kort gezegd wordt. Welk antwoord past hier het beste bij? ... Antwoord A: Er volgt een **samenvatting (strategie 7)**. We bekijken voor de zekerheid ook de andere antwoorden nog even. Is er sprake van een **mening**, een **gevolg** of een **tegenstelling** in die laatste regel? ... Nee, het juiste antwoord is dus A. Het is een samenvatting van één zin. Daarom zouden we het ook wel de **hoofdgedachte** van de tekst kunnen noemen (**strategie 6**). Dit zie je heel vaak bij teksten; dat in het **slot** een soort samenvatting, hoofdgedachte of **conclusie** staat.

(Antwoord A: Er volgt een samenvatting.)

16. Wat voor **soort tekst** is dit? We gaan de antwoorden bekijken. Het zou antwoord A, een **informatieve tekst**, kunnen zijn: de schrijver geeft veel informatie over gifkikkers. Het is geen **instructieve tekst**, want er worden geen instructies gegeven, zoals bijvoorbeeld bij een **recept** uit een kookboek, of een **gebruiksaanwijzing**. Een **betogende tekst** is het ook niet: ik zie geen **mening** met **argumenten**. Een **verhalende tekst** is het zeker niet: er wordt geen verhaal verteld met **hoofdpersonen** en gebeurtenissen. Het goede antwoord is antwoord A.

(Antwoord A: een informatieve tekst)

17. Welke zin is niet waar? We bekijken de antwoorden. In de eerste zin wordt gezegd dat de kikkervisjes van de gifkikker niet op het land kunnen leven. Deze zin is waar, dat kunnen we lezen in de derde **alineea**. Antwoord A valt dus af. In de tweede zin wordt gezegd dat gifkikkers dieren eten die kleiner zijn dan zichzelf. Deze zin is waar, dat kunnen we lezen in regel 16 en 17. Antwoord B valt dus ook af. In de derde zin wordt gezegd dat gifkikkers altijd heel voorzichtig zijn met hun eieren. In regel 24 t/m 26 kun je lezen dat dit niet voor alle soorten geldt. Antwoord C is dus niet waar. Nu weten we het antwoord eigenlijk al, maar we gaan antwoord D ook nog even controleren voor de zekerheid. Bij D wordt gezegd dat niet alle gifkikkers felle kleuren hebben. Ook dit is waar, dat kunnen we lezen in regel 32 en 33. Antwoord C is niet waar en dus het goede antwoord.

(Antwoord C: Gifkikkers zijn altijd heel voorzichtig met hun eieren.)

18. Welk woord past het best op plaats 3? Om deze vraag goed te beantwoorden moet je weten hoe groot een kikker ongeveer is en wat de begrippen 'centimeter', 'millimeter', 'meter' en 'decimeter' inhouden. Je moet dus je eigen **voorkennis gebruiken (strategie 1)**: Wat weet ik van de lengte van kikkers? De zin waarin je het woord moet invullen geeft ook informatie. Er staat namelijk: Gifkikkertjes zijn maar ... Dat betekent dat ze klein zijn. We bekijken de antwoorden. Antwoord C en D vallen af, want kikkers van twee tot vijf meter of kilometer zijn enorm groot. Nu moeten we kiezen tussen A en B. Zouden ze twee tot vijf millimeter zijn? ... Hoe groot is dat eigenlijk? ... Dat is te klein. Het goede antwoord moet dus wel antwoord A zijn: centimeter.

(Antwoord A: centimeter)

Antwoorden

1. B
2. C
3. D
4. C
5. D
6. B
7. C
8. B
9. B
10. A
11. A
12. D
13. C
14. D
15. A
16. A
17. C
18. A